

Radikal Başkalık ve Barış Gerçeği üzerine... “David Graeber anısına bir blog denemesidir”

Yazar: Aslı Telli | 14 Mart 2021

Günümüzde yaşananları bir geçiş dönemi olarak görebilmek, esnek coğrafi sınırların, dolaşım hakkının ve kültürel geçişkenliğin kaçınılmazlığını beraberinde getiriyor. Oysa geçmişin geleceğinde ulus devletin polis ve militer gücünü sorgulayan bilimsel çalışmalar, bugün “heykel deviren toplumsal”ı açıklamakta yetersiz kalıyor. Bu bağlamda, “radikal başkalık” kavramını birlikte düşünmek isterim. Radikal başkalığın, gerçeklikten konuşmanın bir yolu olduğunu savunan Graeber[1], kültürel görelilik kuramına işaret ederek, yeni siyasi oluşumları ve halk hareketlerini buldukları bağlamda değerlendirmek gerektiğini, bunun siyasi hayal gücünü tetikleyip özgün analogiler üretmeyi mümkün kılacağını ekler. Onun İspanya İç Savaşı ile aileden gelen bağı rastlantısal değildir ve kolonyal ön yargıdan uzak biçimde, saha çalışması yaptığı coğrafyalardaki özgürlük hareketlerini ve ekonomik deneyimleri büyük bir iştahla değerlendirir. Rojava Komünü’nün parçası olan Mezopotamya Kooperatifi de Graeber’in siyasi hayal gücünü tetikleyen önemli bir unsur olarak kısa yaşamının son yıllarına yerleşir ve bir hafta kadar Rojava’da kalarak, kooperatifin kuruluş aşamasına tanıklık etme şansı bulur. Komünal yaşamın ve uzlaşma kültürünün gerçekliği olarak gördüğü bu kooperatif modeli, yalnız radikal başkalık örneği değil, aynı zamanda toplumsal barışın olmazsa olmazıdır. İzlenimlerini yazının ilerleyen aşamalarına saklayalım.

Özgür Yaşam Hakkını Savunurken Umudu Başa Sarmak

Kürt Özgürlük Hareketi’nin yeni paradigması olarak bilinen demokratik konfederalizm [Rojava](#)’da

(Kuzeydoğu Suriye bölgesindeki üç kantona verilen birleştirici ad) inşa ediliyor. Baskın kapitalist moderniteye alternatif olarak Rojava devrimi, kadınların özgürlüğünü, tabandan demokrasiyi ve sosyal ekolojiyi vurgulayarak dünya çapında dikkat çekiyor. Demokratik modernitenin bir diğer ilkesi, ekolojik endüstri ve kooperatiflere dayalı bir komünal ekonomidir. Bu nedenle, Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi, sadece maddi olanaklarla bir kooperatif kurma projesini desteklemekle kalmadı, aynı zamanda her gün farklı mahalleleri, köyleri ve aileleri, aktif olarak ilkeleri tartışmak için ziyaret etti. Komünal ekonomi ve yerel bir kooperatifin nasıl kurulabileceği hakkında görüşmeler yapıldı.

Bu bölümde, [Mezopotamya kooperatifinin ekonomi komitesinde çalışan gönüllülerin raporlarından](#) yararlandım. İlgili komite ve halk meclislerinin öngördüğü düzenlemelere göre “Kooperatiflerin tüm faaliyetlerinde toplumun temel ihtiyaçlarının karşılanması ve çevreyle uyum esas alınmakta”. Ayrıca, “Kooperatiflerin günlük yaşamlarında ve işlerinde cinsiyetçilikle etkili bir şekilde mücadele etmeleri gerekiyor. Amaç, kadına yüklenen yükleri ortadan kaldıran ve kadının iradesini destekleyen bir iş bölümü. Kooperatifler, kadınların sosyal ve ekonomik hayata daha aktif bir şekilde dahil olmalarının önünü açıyor. İşbirlikçi çalışmalarda, kadınlarla ilgili konularda kadın hukuku esas alınıyor”.

Bölgedeki kooperatiflerin amacı, “ahlaki ve politik bir toplumun gelişmesi için sosyal sorumluluk ruhu inşa etmek ve toplumun temel ihtiyaçlarının savaş ekonomisinin koşullarına göre üretilmesi” şeklinde özetlenebilir. Yaşamı düzenlemenin temelden farklı bir yolunun mümkün olduğuna dürüstçe inanırsak, toplumun ihtiyaçlarını karşılamının ortak ve işbirlikçi yolunu yeniden keşfetme yeteneğine bakabiliriz. İşte burada *radikal başkalık* süreci devreye girer. Bugün mevcut sistemde, barışçıl yaşamayı ve toplulukların özerk, kendi kendine yeterek var olmasını hedef koyan ve demografik profilden bağımsız eşit olanaklar tanıyan sosyalizmi uygulamaya çalışmak, çok gerçekçi olmayabilir. Ancak mikro ölçekte düşündüğümüzde, kooperatif ekonomisi inşasının tüm farklı yönlerinde deneyim kazanmak, örneğin kapitalist bir şirketi bir kooperatife dönüştürmek, yakın geleceğe dair yararlı ipuçları verebilir.

Herhangi bir kooperatifin genel kurulu en az 3 ayda bir toplanır. Kurulda, kooperatifin ilkelerine uyulup uyulmadığını inceleyen izleme komitesinin yanı sıra idare, finans ve arşiv komitesi gibi diğer sorumluluklar için de seçim yapılır. Bir iş birliğinin geliri şu şekilde dağıtılır: %5 kooperatifler birliğine, %25 kooperatif faaliyetlerini genişletmek ve geliştirmek için kooperatif fonlarına gidecek ve geri kalan %70 meclis ve kooperatif üyeleri arasında dağıtılacaktır. Tam sayılar, tıpkı bu kılavuzların çoğu gibi, dogmatik bir şekilde sabitlenmez ve farklı durumlara göre tartışmalardan sonra ayarlanabilir. Ancak değiştirilemeyen şey, en fazla %5'in bölgesel yapıya (kooperatif birliği) gitmesi gerektiği kuralıdır: Özerkliği garanti altına almak için, bu oran %5'ten daha az olabilir ama daha fazla olamaz.

Bu konuyla ilgili olarak, Rojava'daki deneyimlerden pek çok şey öğrenebiliriz. Devrimin ilk yıllarında kooperatiflerin inşası bugünkünden farklı ilkelere göre yapılmıştı. İlk kooperatiflerin, günümüzün *çoğu batılı “kapitalist” kooperatiflerinin* bazı eksikliklerini paylaştığı söylenebilir. Örneğin, kooperatif dışındaki bireylerin onlara yatırım yapması ve dolayısıyla kooperatif üyelerinin emeğinden kâr elde etmesi mümkündü. Özyönetim bu eksikliği fark etti ve çok geçmeden kooperatifleri yerel komüne bağlayan ve halk tarafından kendileri için yönetilmesini sağlayan yeni ilkeler getirildi. Nitekim pratikte yaşanan hata ve zorluklar, yereldeki deneyimi ve yatay örgütlenmeyi güçlendirmeye devam ediyor. Bu bağlamda, kooperatif ekonomisini bir model olarak belirlerken, toplumun karar verme ve özdenetim mekanizmalarında, ne kadar söz sahibi olduğunu görebilmek önemli. Bir başka deyişle, toplumsal barışı sağlayan unsurlar üzerinde başta anlaşılması yeterli değil. Devlet unsuru olmadan, demokratik özerklik kapsamında, oy birliğiyle yerleştirilen kooperatif modeli, radikal başkalığın uygulanabilirliğini gösterir. İşte ancak bu tip bir “post-kapitalist endüstriyel komplekse meydan okuma hali”yle, *barışı göze almak ve barış söylemini koşut kılmak* mümkündür.

Dünyanın her yerinde denemek ve deneyimlerden yararlanmak için daha uygun bir zaman olamazdı...

Rojava halkı, özerk yönetim kurulmadan çok önce kooperatif ekonomisine geçmiş olsaydı, kooperatifler bugün daha olgun bir durumda olacak, tüm ekonominin omurgası haline gelebilecekti. Ancak Kuzey ve Doğu Suriye'deki Kürt toplulukların kendi tarlalarına, evlerine, dükkânlarına sahip olmalarına bile izin verilmediğini ve hatta ağaç dikmelerinin bile yasaklandığını unutmamalıyız. Bu baskıcı koşullar, açıkça kooperatiflerin kurulmasında deneyim kazanmalarına izin vermedi. Dünyanın dört bir yanındaki insanların çoğunluğu bu kadar aşırı doğrudan baskı altında acı çekmese de ciddi bir kooperatif yapısı kurma girişiminin, devletlerin ve mevcut sistemden yararlanan çeşitli kişi ve kurumların çatışmasıyla karşı karşıya kalacağını unutmamalıyız. Dolayısıyla, "Dünyanın dört bir yanında kooperatifler kurmalı mıyız?" diye sorarsak, "Hangi koşullarda yapabiliriz?" sorusuna da cevap vermemiz gerekir.

Rojava'daki kooperatiflerin çoğunluğu ürün, sebze ve meyve eken tarım kooperatifleridir. Bununla birlikte hayvancılıkla (koyun, inek, tavuk) uğraşan ve fırınlar, restoranlar, kumaş dükkânları, terzilik, kuaförlük, dikiş, tuz üretimi ve elektrik gibi çeşitli düşük yoğunluklu üretim ve hizmetlerle uğraşan kooperatifler de vardır. Daha karmaşık ve teknoloji yoğun süreçler içeren tarım sektörü dışındaki üretim kooperatifleri için, iki sınırlayıcı unsur söz konusudur: Zaman zaman beton üretim süreci hakkında bilgi eksikliği, ancak daha da önemlisi, gerekli ekipmanın bulunmaması. Bu, geçmişte rejimden bu bölgeye yönelik devlet içi sömürgeci ekonomi politikalarının, günümüzde ise uygulanan ambargonun doğrudan bir sonucudur. Kooperatifler genellikle mahallenin veya köyün komününe ve hatta birkaç komüne doğrudan bağlıdır. Bu, faaliyetlerinin yerel halkın çıkarına olmasını garanti eder. Günümüzde, Rojava bölgesi ve çevresinde, halk meclislerinin belirlediği ilkelere bağlı, demokratik, özerk yapıya sahip yüzlerce kooperatif aktif durumdadır; [webdeki haritaları](#) üzerinden fikir edinebilirsiniz.

Sistem Dışılık, Yeni Güç Odakları ve Ortak Gelecek

Rojava'da bulunduğu bir haftalık zaman diliminde, patriarkal ilişkilerin ancak devletin ortadan kalkmasıyla sönmüneceğini savunan PYD üyeleriyle görüşen Graeber, Kürt hareketinin zayıf yönlerini de dile getirmekten çekinmez[[iii](#)]. Ona özgün gelen, radikal başkılığı sağlayan, ikili güç sistemidir. Deleuze'den Baudrillard'a uzanan çizgide, *radikal başkılık* kavramı (orijinali *radical alterity*), *yok olan ötekinin* yerine gecen, tüm özgün farklılıklara ve hayal gücüne içkin olma haliyle dikkat çeker. Klasik devlet anlayışının karşısına "öteki devlet" yerine, demokratik konfederalizm kapsamında tabandan örgütlenen, feminist, ekolojist halk meclisleri ve kooperatifler gelir. Bir yandan, hükümet gibi görünen; bakanlıklar, parlamento ve üst düzey bakanlıklardan oluşan bir demokratik özyönetim vardır. Hatta Rojava kantonlarının resmi anayasasını okursanız, bunu sosyal demokratik devlete benzetirsiniz. PYD tarafından kurulan birçok siyasi parti var mesela. Diğer yandan hareket üyelerinden oluşan popüler meclisler gibi [TEV-DEM'in](#) düzenlediği aşağıdan yukarıya yapılar göze çarpar. Bu iki kurumsal yapı arasındaki güç akışkandır ve sürekli yeniden müzakereyle denge sağlanır. Bu devrimci ikili iktidar durumu; MAS ile Bolivya'daki sosyalist parti arasındaki ilişki ile El Alto gibi kent merkezlerinin popüler meclisleriyle benzetilebilir. Benzersiz olan şey, Bolivya'dan farklı olarak, ikili yapı ittifak içinde değil; zira iki yapının üyeleri aynı harekete ait, hatta bazı durumlarda aynı bireyler.

Graeber, bunun yanında, Rojava kantonundaki alternatif tabandan örgütlenme sisteminin sosyal sınıf gerçeğini dışladığını ve doğrudan demokrasinin çok zaman aldığını vurgular. Ayrıca formel hükümetle tabandan gelen konfederalist yapının zaman zaman dengelenemediğine dikkat çeker. Çıkış yolu olarak iki boyutlu plan önerir: İlk olarak, "uluslararası topluluğun" standartlarını karşılayacak ve böylece onunla etkileşime girebilecek asgari düzeyde devlet benzeri örgütsel yapı,

bir tür özgün devlet bulmaya çalışılabilir; ikinci olarak bilgiyi iletmek ve kaynakları bu resmi yapılar ile aşağıdan yukarıya yapılar arasında ileri geri hareket ettirmek için bir tür *araf* oluşturma planını önerir. Tabii bu araf demokratik konfederalizm ruhuyla yaratılmalı ve aşağıdan yukarıya yapılar tehlikeye atılmamalı.

Bununla birlikte, pratik deneyim, özerk yönetimin, tüm bölgeyi etkileyen temel sorunları hızlı bir şekilde çözecek olanaklara sahip olmadığını gösteriyor. Bölgedeki İslamcı çetelerin, savaş politikalarının ve su kanallarını kesen devasa baraj inşaatının önlenemez sonucu olan su kıtlığı, en can alıcı örnek. Bölgedeki ekolojik tahribatın canlı yaşam üzerindeki etkisi, Mezopotamya Kooperatifi'nin temelinde yatan enternasyonalist komün hareketinin kısa süre önce dikkatini çekti ve "[Rojava için Su](#)" başlıklı kitle kaynaklı bir kampanyayla gereken fon, kısa sürede toplandı. Uluslararası ekonomik dayanışma sağlamak için yola çıkan ve İngiltere'de kayıtlı [Dayanışma Ekonomisi Derneği](#) tarafından yürütülen bağış kampanyası, aynı zamanda post-kapitalist ekonomiye alternatif olarak gelişen [müşterekler \(geçiş\) ekonomisinin](#) müjdesi... Kim bilir belki de Graeber'in anısına, müştereklerin sesini büyüten, barışın yeşerebileceği *araf* alanlar oluşmaya başlamıştır bile.

[i] Graeber, D. (2015) Radical alterity is just another way of saying "reality": A reply to Eduardo Viveiros de Castro. *Hau: Journal of Ethnographic Theory*, 5(2), 1-41.

[ii] Bu konuda Graeber'in daha ayrıntılı görüşleri için : Why is the world ignoring the revolutionary Kurds in Syria? <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/08/>

why-world-ignoring-revolutionary-kurds-syria-isis

[iii] Graeber, D. (2016) *Foreword*, Knapp, M. vd.. *Revolution in Rojava: Democratic Autonomy and Women's Liberation in Syrian Kurdistan içinde* (ss. XII-XXII). Pluto Press: London.

Barışı Radikalleştirmek yazı dizisi-9

Editör: Mehtap Tosun & Yasin Sunca

Redaksiyon & Son Okuma: Merve Fidan & Sevcan Tiftik

Bu blog yazısı Haklara Destek Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Derneği'ne aittir ve Avrupa Birliği'nin ve/veya Haklara Destek Programı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.